

EVOLUȚIA ARHITECTURAL-URBANISTICĂ A ORAȘULUI CAHUL ÎN SECOLUL AL XX-LEA – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XXI-LEA

Mariana ȘLAPAC

Membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, doctor habilitat în studiul artelor, cercetător principal, Universitatea de Stat din Moldova. Domenii de preocupare: istoria și teoria arhitecturii, istoria urbanismului, istoria științei, heraldica, epigrafică. Cărți publicate: *Castelologia comparată. Arhitectura de apărare a Țării Moldovei între Occident și Orient*, Chișinău: ARC, 2020 ș.a.

Doctor în studiul artelor, cercetător științific coordonator, Universitatea de Stat din Moldova. Domenii de preocupare: arhitectură, istorie. Cărți publicate: *Архитекторы Бессарабии (первая половина XIX века)*, Chișinău: Garomont Studio, 2018.

Alla CEASTINA

Evoluția arhitectural-urbanistică a orașului Cahul în secolul al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea

Rezumat. Secolul al XX-lea a însemnat pentru orașul Cahul continuarea procesului de urbanizare început în secolul al XIX-lea. În primele două decenii ale acestui veac au apărut clădiri destinate transportului maritim, imobile de locuit, instituții culturale, edificii cu profil industrial ș.a. În perioada interbelică în oraș au funcționat câteva fabrici și bănci, învățământul fiind reprezentat de două licee, două gimnazii și opt școli primare. Printre instituții culturale se număra un cinematograful, două cămine ale Fundației Regale „Principele Carol”, Liga Culturală ș.a. Unele clădiri erau de inspirație modernistă sau neoclasică, iar altele întruneau calități ale arhitecturii constructiviste. După cel de-al Doilea Război Mondial la Cahul s-au întreprins mai multe lucrări arhitecturale și urbanistice. În 1947 a fost realizată schița de plan a orașului (arhitect V. Smirnov). La Institutul „Molghiprostroï” din Chișinău au fost elaborate o serie de documente urbanistice care au determinat sistematizarea ulterioară a orașului Cahul. Arhitectura noilor clădiri edificate în perioada sovietică era tributară modernismului socialist. În 2012 specialiștii Institutului Urbanproiect au finalizat elaborarea planului urbanistic general al orașului Cahul (arhitecți Iu. Povar, V. Bocacev). În ultimii ani, în oraș au apărut clădiri interesante cu două și mai multe nivele, atât de locuit, cât și de interes public. Arhitectura acestora ține de postimpresionism, minimalism ș.a.

Cuvinte cheie: Cahul, arhitectură, urbanism, modernismul românesc, modernismul socialist, Victor Smirnov.

The Architectural-Urbanistic Evolution of Cahul City from the 20th Century to the Beginning of the 21st Century

Abstract. The 20th century meant for the city of Cahul the continuation of the urbanization process started in the 19th century. In the first two decades of that century, buildings intended for maritime transport, residential buildings, cultural institutions, edifices with an industrial profile, etc. appeared. During the interwar period, several factories and banks operated in the city, education was represented by two high schools, two gymnasiums and eight primary schools. Among the cultural institutions, there was a cinema, two dormitories of the “Prince Carol” Royal Foundation, the Cultural League, etc. Some buildings were of modernist or neoclassical inspiration, and others had qualities of constructivist architecture. After the Second World War, several architectural and urban planning works were undertaken in Cahul. In 1947, the plan sketch of the city was made (architect V. Smirnov). At the “Molghiprostroï” Institute in Chișinău, some series of urban planning documents were developed that determined the subsequent systematization of the city of Cahul. The architecture of the new buildings built during the Soviet period was tributary to socialist modernism. In 2012, the specialists of the “Urbanproiect” Institute completed the elaboration of the general urban plan of the city of Cahul (architects Iu. Povar, V. Bocacev). In recent years, interesting buildings with two or more levels have appeared in the city, both residential ones and those of public interest. Their architecture belongs to post-impressionism, minimalism, etc.

Keywords: Cahul, architecture, urbanism, Romanian modernism, socialist modernism, Victor Smirnov.

Secolul al XX-lea a însemnat pentru orașul Cahul continuarea procesului de urbanizare început în secolul al XIX-lea. În 1905, „Compania Rusă de Navigație a Dunării, reprezentată de secretarul oficiului său principal, Anton Kenets, a solicitat de la Administrația Provincială o cerere de eliberare a autorizației de construcție în regiunea de lângă Prut, în punctele Cahul, Leovo și Falchiu, pentru clădiri destinate transportului maritim, și anume clădiri de locuit cu birouri anexe, hambare și magazine” [1]. În 1912, omul de afaceri din Cahul, Vasili Kaziuk, i-a cerut guvernatorului Basarabiei să-i permită să deschidă un teatru-iluzion în casa lui Alexei Beșleaga de pe str. Catedralei, primind deja în februarie în același an un certificat de permisiune pentru a deschide această instituție [2].

S-au păstrat câteva fotografii din 1912 ale conacului proprietarului orașului Alexei Caravasile (urmașul proprietarului orașului din a doua jumătate a sec. XIX-lea Dumitru Caravasile – n.n.) (Fig. 1), situat pe un deal într-un loc pitoresc în apropierea Cahulului. Clădirea cu parter, etaj și mansardă era construită după proiectul personal al lui A. Caravasile. În fiecare vară aici veneau la odihnă fiica nobilului, Alexandra, și nepoții săi, Anton și Frosa. Conacul se numea „Villa Froza” în cinstea nepoatei lui A. Caravasile Frosa (Eufrosinia Kersnovski, scriitoare și pictoriță, autoare de memorii, care în 1941 a fost exilată în Siberia și și-a a petrecut 10 ani de viață în Gulag). Din poama crescută în aceste locuri se preparau renumitele vinuri „Cahul – Froza” [3, p. 18].

Partea centrală a conacului cu două aripi simetrice era evidențiată printr-un rezalit semi-

prismatic cu trei fețe, încununat cu un turn-lucarnă. Primul nivel a fost rezervat pivniței și unor încăperi-anexe. La parter duceau două scări exterioare simetrice cu schimbarea direcției de 90°. În partea lui de mijloc se afla o sală mare cu acces pe o terasă deschisă. Clădirea dispunea de 24 de odăi. Mai multe ferestre și uși de la parter și mansardă dispuneau de terminații în arc cu două pante. Arhitectura „Villei Froza” era de inspirație eclectică. În saloane se păstrau instrumente musicale, o colecție de tablouri și o bibliotecă. După moartea lui A. Caravasile moșia a trecut în posesia feciorul său Nicolae. În vara anului 1917 „Villa Froza” a fost prădată și incendiată de militarii ruși care au dezertat de pe front.

În 1913, omul de afaceri Victor Murmurachi a hotărât să deschidă la Cahul un cinematograf. Pentru a primi permisiunea de deschidere el a depus o petiție adresată guvernatorului Basarabiei. Pentru această clădire trebuia de utilizat curent electric de la „centrala electrică nou amenajată a proprietarului de teren Alexei Kara-Vasili” [4]. Înainte de instalarea centralei electrice urma a fi folosit un aparat cu oxigen și eter.

În martie 1914, a început să funcționeze teatrul-iluzion al lui V. Murmurachi. Însă în februarie 1915, în timpul demonstrației filmului, în teatrul-iluzion „Kino-Victorino” „o parte din zid s-a prăbușit și a căzut în exterior fără a pricinui daune nimănui” [5], motiv pentru care lucrările cinematografului au fost suspendate până la eventualele reparații.

Din documentul de arhivă referitor la construcția unei mici centrale electrice, în anul 1914, de către A. Caravasile, pentru iluminarea

Fig. 1. Conacul proprietarului orașului Cahul, Alexei Caravasile, 1912 (<http://oldchisinau.com/forum/download/file.php?id=12723&mode=view>).

caselor, aflăm că proprietarul Cahulului s-a adresat cu această problemă Departamentului de construcții al Ministerului Afacerilor Interne al regiunii Basarabia. Petiției i-au fost anexate două exemplare ale planului centralei electrice și ale teritoriului aferent, fiind indicat și amplasamentul, „rețelei aeriene și a caselor iluminate cu energie electrică” [6]. La 8 mai 1914 inginerul N. Nemțan scrie pe documentul vizat: „În acest proiect nu există abateri de la proiectul existent pe acest subiect” [7] și „imobilul se află în curtea proprietarului, pe latura de sud, izolat din toate părțile de clădiri de locuit și este alcătuit din două secții adiacente. În una dintre ele se află un motor cu ulei... Edificiul are o fundație de piatră, pereți din cărămidă și chirpici (mixte) acoperiți cu fier” [8].

În Agenția Națională a Arhivelor, Direcția Generală Arhiva Națională din Chișinău se păstrează: o hartă a unei părți a județului Cahul, datată din 1878 [9]; o ridicare topografică a unei părți a acestui județ, elaborată de geodezistul colonelul Savițki [10]; planul Cahulului din 1908 [11] ș.a.

În perioada interbelică la Cahul au existat trei fabrici de ulei, șase fabrici de cărămidă, patru mori, Banca Națională (agenție), sucursalele băncilor „Basarabia” și „Moldova de Jos”, Banca Federală „Plugarul”, Casa de Credit a Agricultorilor din județul Cahul și trei bănci populare. Învățământul era reprezentat de Liceul de băieți „Ion Voievod”, Liceul de fete „Iulia Hasdeu”, Gimnaziul industrial de băieți,

Gimnaziul industrial de fete și opt școli primare. Printre instituții culturale orașenești se număra un cinematograful, două cămine ale Fundației Regale „Principele Carol”, Liga Culturală ș.a. Funcționau două biserici ortodoxe, o biserică lipovenească, două case de rugăciuni baptiste și două sinagogi. Instituțiile publice erau reprezentate de Prefectură, Primărie, Poliție, Tribunal, Judecătoria de ocol, Legiune de jandarmi, Administrație financiară, Percepție fiscală, Revizorat școlar, Cameră agricolă, Serviciu agricol, Cameră de industrie și comerț, Serviciu sanitar județean, Serviciu sanitar comunal, Serviciu veterinar, Serviciu tehnic, Birou de măsurii și greutate, Oficiu P.T.T., Oficiu telefonic ș.a. Sistemul sanitar includea spitale de stat și dispensare. În oraș funcționa o uzină electrică.

În 1923, Cahulul număra 12000 de locuitori și 2000 de clădiri, iar teritoriul urban era divizat în cinci sectoare, cu 45 de străzi drepte și patru piețe, suprafața totală a orașului fiind de 262 ha [12, p. 235].

S-a păstrat un plan schematic al centrului orașului Cahul, realizat la 1926 (Fig. 2) [13]. În Piața Unirii în care duc străzile Mărășești (actuala str. Mărășești), Caravasile (actuala str. Tecuci), Cazarmii (actuala str. Ioan Vodă cel Cumplit), Regina Maria (actuala str. 31 august 1989), Regele Ferdinand (actualul Bd. Victoriei), Ioan Vodă cel Cumplit (actuala str. Bogdan Petriceicu-Hașdeu) ș.a. se găsește Catedrala Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil. Pe perimetrul pieței sunt plasate Tribunalul, Prefectura,

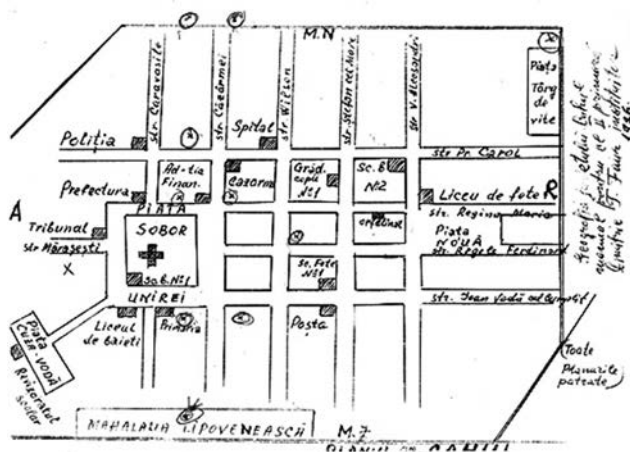

Fig. 2. Planul schematic al centrului orașului Cahul, 1926 (<http://oldchisinau.com/forum/download/file.php?id=26196&mode=view>).

Fig. 3. Clădirea Prefecturii (<http://oldchisinau.com/forum/download/file.php?id=17285&mode=view>).

Administrația Financiară, Primăria și Liceul de băieți. Alte obiective de interes orașenesc prezente pe schiță sunt Poliția, spitalul, cazarma, grădinița de copii nr. 1, școala de băieți nr. 2, Liceul de fete, școala de fete nr. 1, poșta și revizorul. Pe desen sunt indicate Piața Cuza Vodă, Piața cu Târgul de Vite, Piața Nouă și mahalaua lipovenescă.

Clădirea Prefecturii orașului Cahul dispune de un plan în formă de „T” (Fig. 3). Volumul ieșit cu ferestre mari de sticlă este precedat de un portic monumental cu patru coloane corintice ce susțin un fronton triunghiular. În centrul frontonului se află un medalion. Ferestrele arilor laterale sunt terminate în arc bombat. Clădirea are un acoperiș în două pante cu coamă. Arhitectura clădirii Prefecturii este de inspirație neoclasică.

Liceul de băieți „Ion Voievod” ocupă o clădire aspectuoasă cu etaj și parter (Fig. 4). Partea

centrală a edificiului este pusă în evidență de patru pilaștri. Pilaștrii centrali sunt uniți la nivelul etajului cu un arc reliefat, sub care se află unica fereastră terminată în arc. Deasupra celorlaltor ferestre, de contur dreptunghiular, sunt plasate plăcile reliefate terminate în arc bombat. Părțile pilaștrilor ieșite deasupra cornișei sunt incluse într-un fronton-parapet format din trei secțiuni de aceeași lungime. Secțiunea centrală este încheiată în partea superioară în arc bombat, iar celelalte două propun forme dreptunghiulare. Friza clădirii include o succesiune de pătrate în relief, iar cele două niveluri sunt separate printr-un brâu subțire. Arhitectura obiectivului de învățământ este de esență modernistă.

Printre edificiile noi construite în perioada interbelică se numără clădirea Agenției Bancii Naționale Române (Fig. 5). Fațada edificiului cu două nivele este individualizată prin arcade. Între coloanele cu capitelluri corintice ce susțin

Fig. 4. Liceul de băieți „Ion Voievod” (<http://oldchisinau.com/forum/download/file.php?id=38793&mode=view>).

Fig. 5. Clădirea fostei Agenții a Băncii Naționale Române
(<http://oldchisinau.com/forum/download/file.php?id=48471&mode=view>).

arcuri în plin cintru se află deschiderile ferestrelor și ușa de paradă. Deasupra coloanelor, în axa acestora, sunt plasate ornamente vegetale reliefate înscrise în triunghiuri, iar colțurile clădirii sunt împodobite cu ornamente vegetale și florale bogate, de asemenea în relief. Sub streșina acoperișului se pot vedea înșiruiți de denticule și un ornament reliefat zigzagat. Clădiri ale băncilor inspirate din același model au fost construite la Huși și la Tighina, dar aici în locul ornamentelor înscrise în triunghiuri au apărut scuturi heraldice înconjurate cu vrejuri, toate în relief.

În 1938-1944 la Cahul a funcționat Societatea Crucii Roșii. Clădirea acestei organizații de

caritate, practic identică cu cea a Societății Crucii Roșii din Cetatea Albă, întrunește calități ale arhitecturii constructiviste. Pavilionul de chirurgie din Cahul face de asemenea referire la modelele constructiviste. La acea vreme căutările arhitecților erau îndreptate spre arhitectura modernistă, neoclasică și neoromânească, fiind utilizate și elemente din repertoriul Art Nouveau.

La mijlocul anilor '30 ai secolului al XX-lea a fost constituit un Comitet de inițiativă pentru crearea monumentului domnului Ioan Vodă cel Viteaz. Din acest Comitet făceau parte revizorul școlar Vasile Hondriță, președintele Asociației Învățătorilor din județul Cahul, pre-

Fig. 6. Monumentului domnului moldovean Ioan Vodă cel Viteaz în perioada interbelică (a) (<http://monumentul.blogspot.com/2014/05/ioan-voda-cel-cumplit-cahul.html>); în 1989 (b).

ședintele Băncii Populare, „Corpul Didactic” Cahul, președintele cooperativei „Înfrățirea” ș.a. [14]. La 29 iunie 1937 în centrul orașului a fost inaugurat monumentul de bronz al voievodului moldovean, realizat de sculptorul Teodor Burcă (Fig. 6).

După cel de-Al Doilea Război Mondial, la Cahul s-au întreprins mai multe lucrări arhitecturale și urbanistice. În 1947 a fost elaborată schița de plan a orașului (arhitect V. Smirnov) (Fig. 7) [15], care a stat la baza planului de sistematizare, conform căruia se planifica construcția curentă și se rezervau teritoriile noi pentru construcție. În zona fostei Piețe Noi a fost proiectată o piață de contur rectangular cu două colțuri rotunjite (Fig. 8). Legătura între această piață și zona verde de agrement se realizează cu ajutorul aleilor pietonale. O arteră de transport asigură legătura cu fosta Piață a Unirii și un complex sportiv de importanță orășenească situat pe celălalt mal al pârâului. Pe schiță sunt indicate cartierele de locuit existente, teritoriile de rezervă, spațiile verzi ș.a. V. Smirnov a realizat de asemenea perspectiva orașului Cahul [16]

Aceluiași arhitect îi aparține proiectul Palatului Artelor, elaborat în anul 1947. Clădirea cu patru niveluri denotă o arhitectură expresivă de factură neoclasică. Fațada principală este individualizată printr-un portic monumental cu patru coloane corintice, doi pilaștri laterali și un

Fig. 7. Schița de plan a orașului Cahul (arhitect V. Smirnov), 1947 (<http://oldchisinau.com/forum/download/file.php?id=22427&mode=view>).

fronton triunghiular. Pe fronton sunt înfățișate siluete umane reliefate ce au o anumită tangență cu artele. În calitate de elemente arhitecturale dezvoltate pe orizontală sunt folosite cornișele, cordoanele și panourile reliefate între ferestrele parterului și etajului. Sala de spectacole este

Fig. 8. Perspectiva orașului Cahul (arhitect V. Smirnov), 1947 (<http://oldchisinau.com/forum/download/file.php?id=22426&mode=view>).

Fig. 9. Clădirea Școlii pedagogice „A.S. Makarenko” (astăzi clădirea Universității de Stat „B.P. Hasdeu”) (<https://www.usch.md/prezentarea-universtitatii/>).

acoperită cu o cupolă aplatizată. În interiorul acestei săli pot fi văzute coloane corintice, balcoane ornamentate și un plafon cu chesoane. În holul Palatului Artelor se accede prin trei uși de paradă identice. Totuși, proiectul în cauză nu a ajuns la etapa realizării, rămânând doar pe hârtie.

În perioada sovietică au apărut mai multe instituții de învățământ: Școala pedagogică „A.S. Makarenko” (1945), Școala de medicină (1946), Școala-internat nr. 1 (1961), școli tehnice și de meserii (1969) [17, p. 235].

Arhitectura clădirii Școlii pedagogice „A.S. Makarenko” (astăzi clădirea Universității de Stat „B.P. Hasdeu”) este tributară arhitecturii sovietice de tip stalinist (Fig. 9). Planul acesteia are forma literei „П”. Partea centrală a clădirii monumentale cu parter și două etaje este pusă în evidență de un rezalit cu portic. Șase coloane cu capiteluri susțin un antablament. Rezalitul este încununat cu un parapet și o compoziție sculpturală reliefată având în axa edificiului o carte deschisă flancată de steaguri. Aripile laterale ale obiectivului de învățământ, perfect simetrice, sunt divizate vertical de pilaștri cu capiteluri.

În perioada sovietică unele clădiri ale orașului au fost decorate cu mozaicuri color. Astfel, Școala sportivă dispune de un mozaic reprezentând bărbați și femei ce practică diferite tipuri de sport, precum și o scenă cu inaugurarea vechilor jocuri olimpice în Grecia Antică. Un bloc de locuit de pe str. M. Eminescu este împodobit cu un mozaic înfățișând o femeie înconjurată

de păsări și flori, iar actualul Gimnaziu teoretic „S. Rahmaninov” conține un mozaic reprezentând trei muze inspiratoare ale artelor (muzica, pictura și dansul) având ca fundal ornamente florale, vegetale și geometrice (Fig. 10). Palatul Culturii este de asemenea înfrumusețat cu un mozaic unde se succed scene dedicate luptei pentru puterea sovietică, soldaților sovietici în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial și vieții pașnice care a urmat după război. Toate aceste mozaicuri urmau planul de propagandă ideologică a artei monumentale sovietice.

La acea vreme la Institutul „Molghiprostroii” din Chișinău au fost elaborate o serie de documente urbanistice care au determinat sistematizarea ulterioară a orașului Cahul. Prezintă interes proiectul de concurs al zonei balneare a localității realizat în anii 1980 de arhitecții S. Șoihet, M. Zolotariov, A. Komarnițkaia ș.a. (Fig. 11). Pe panta unui deal este preconizată construcția sanatoriului „Bugeac”, situat în vecinătatea unor izvoare cu apă termală. Este planificată extinderea instituțiilor curative cu capacitatea de 8000 de locuri, inclusiv sanatorii, hoteluri, pensiuni și alte obiecte [18, p. 312]. Dintr-un oraș mic (după numărul populației) Cahulul trebuia să se transforme într-un oraș mediu.

În 1985 a fost dat în exploatare sanatoriul „Nufărul Alb” ce oferea tratament cu apă minerală. În componența stațiunii balneare intrau blocurile de cazare cu poșta, frizeria, magazinele cu produse alimentare și industriale, precum și

Fig. 10. Mozaicul de pe actuala clădire a Gimnaziului teoretic „S. Rahmaninov” (<https://www.ganasdemundo.com/cahul/>).

biblioteca, terenurile sportive, sala de festivități, garajele, spălătoria, cazangeria ș.a. Arhitectura clădirilor înalte de 2-7 nivele denotă apartenența la modernismul socialist.

În 1987, la Cahul a fost inaugurat Teatrul muzical-dramatic „B.P. Hasdeu”.

În 1994, în oraș existau case individuale și blocuri de locuit înalte până la cinci nivele, o policlinică, un spital, 12 instituții de învățământ superior, mediu și tehnico-profesional, 15 grădinițe de copii, un teatru, două cinematografe, cinci case de cultură, opt biblioteci, trei bănci, șase case de economii, 34 cantine și cafenele, două hoteluri, o bază turistică ș.a. [12, p. 235].

Din 1998 până în 2003, Cahulul are funcția de municipiu și reședință a județului cu același nume. Este un important centru economic și cultural de frontieră al Republicii Moldova, nod de transport rutier, feroviar și aerian, centru vamal în regiunea sudică a țării.

În 2005, la Cahul funcționau mai multe întreprinderi industriale: Combinatul de Panificație, Fabrica de conserve „Provit”, „Agrofirma Cahul”, Fabrica de brânzeturi, SA „Tricon”, fabrică de producere a articolelor tricotate, SA „Zidarul” ș.a. [12, p. 235]. Printre cele 35 de instituții de învățământ se numără două universități, un colegiu de medicină, patru licee, zece școli de cultură generală, două școli polivalente ș.a. Orașul dispunea de Palatul de Cultură

(pentru 800 de locuri), Teatrul muzical-dramatic „B.P. Hasdeu”, Muzeul de Istorie, cinci biblioteci, un complex sportiv modern, cu școală și cluburi sportive, cu o sală de jocuri sportive și o sală de gimnastică, două bazine de înot, trei bănci ș.a. [12, p. 236].

În 2012, specialiștii Institutului Urbanproiect au finalizat elaborarea planului urbanistic general al orașului Cahul (arhitecți Iu. Povar, V. Bocacev) (Fig. 11) [19]. Documentul include Regulamentul local de urbanism și Memoriu explicativ (încadrarea în teritoriu, plan de situație, situația hidrogeotehnică, situația existentă, disfuncționalități și priorități, reglementări privind unități teritoriale de referință, schița de amenajare a zonei centrale, căile de comunicații și transport, canalizarea și alimentarea cu apă potabilă, alimentarea cu gaze naturale, energie termică și energie electrică, circulația terenurilor, zonele industriale, poluarea mediului ș.a.). În legendă figurează limita teritoriului intravilan (existentă și propusă), limita teritoriului administrative, străzi și drumuri de diferite categorii, calea ferată, zona cu funcții complexe de interes public (existentă, pentru prima etapă), zona locuibilă multietajată (existentă, pentru prima etapă, pentru perspectivă), zona cu locuințe în regim mic de înălțime (existentă, pentru prima etapă), zona sanatoriului „Nufărul Alb”, zona industrială (existentă), zona industrială

Fig. 11. Planul urbanistic general al orașului Cahul, 2012 (arhitecți Iu. Povar, V. Bocacev) (<https://www.primariacahul.md/index.php/informatii-publice/planul-urbanistic/103-planul-urbanistic-general-al-or-cahul>).

(pentru perspectivă), zona special, cimitirul, zona de utilitate public, agrement și sport, gospodăria silvică, zona de protecție ș.a.

În cartierul central delimitat de străzile A. Șciusev, Lăutarilor, Ștefan cel Mare și Sfânt și Ioan Vodă cel Cumplit sunt plasate Teatrul Muzical-Dramatic „B.P. Hasdeu”, Muzeul Ținutului Cahul, Catedrala Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil, Parcul central, trei monumente de for public, complexul sportiv, școala sportivă, un liceu, un gimnaziu, Clinica de boli infecțioase, Secția dermatovenerologie, centrul comercial, un restaurant, o cafenea ș.a. În PUG sunt indicate o serie de permisiuni și restricții pentru acest cartier istoric, constituit în timp. Astfel, în toate clădirile capitale vechi pot fi executate lucrări de reparație, reconstrucție și modernizare. Clădirile vechi și avariate care nu pot fi exploatate se vor demola, iar în locul acestora vor fi construite altele cu aceeași destinație. Se permite executarea lucrărilor de reparație a rețelelor edilitare și trasarea rețelelor noi, a lucrări-

lor de restaurare și reabilitare a clădirii bisericii și amenajarea teritoriului. Se permite reconstrucția, modernizarea și construcția clădirilor și edificiilor trebuie executată în baza unor proiecte de specialitate în corespundere cu destinația lor cu respectarea normelor urbanistice, antiincendiar, sanitare și ecologice, precum și trasarea rețelelor edilitare noi trebuie executată în baza proiectelor elaborate de instituții de proiectare sau de specialiști licențiați cu dreptul de activitate în domeniul proiectării. Se interzice construcția obiectivelor pe teritoriul zonei de protecție a monumentului de arhitectură, biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil. Se interzice de asemenea lucrări de construcție în apropierea zonei de protecție. Trebuie să fie asigurată integritatea fizică a clădirii-monument. Nu se recomandă construcția edificiilor pe teritoriul Parcului central.

Una dintre direcțiile principale de dezvoltare a orașului Cahul rămâne balneo-turismul. În planul urbanistic general este arătată amena-

jarea zonei de odihnă și de agrement „Lacul Sărat” și a zonei verzi situate din ambele părți ale pâraului Frumoasa [20]. În zona „Lacul Sărat” se permite executarea lucrărilor de construcție a obiectivelor cultural-educative și sportive pe teritoriul parcului prevăzut de proiect, precum și executarea lucrărilor de trasare a rețelelor edilitare noi. În lunca pâraului Frumoasa și în jurul bazinului de acumulare a apelor, proiectul PUG prevede crearea unui parc public, în acest scop se permite executarea lucrărilor de edificare a obiectivelor cultural-educative și a terenurilor sportive, plantarea arborilor și arbuștilor și dezvoltarea unei rețele de străzi pietonale complexe și comode. Se permite de asemenea reabilitarea gazoanelor și plantarea arborilor și arbuștilor de-a lungul străzilor. Construcția clădirilor și edificiilor trebuie executată pe baza unor proiecte de specialitate în corespundere cu destinația lor. Se cere respectarea tuturor normelor urbanistice, antiincendiare, sanitare și ecologice. Trasarea rețelelor inginerești noi trebuie executată în baza proiectelor elaborate de instituții de proiectare sau de specialiști licențiați cu dreptul de activitate în domeniul proiectării ș.a.

Planul urbanistic general include toate teritoriile aflate în limitele intravilane ale orașului Cahul. În afara orașului, spre nord, este situată zona rezidențială a satului Roșu cu dotări co-

merciale, de servire și întreprinderi de producere – depozite agro-industriale și cooperativa de întreprinzător „AGRO-PRUT”. În partea de sud, în afara hotarului, proiectul PUG prevede extinderea zonei de producere. Tot în partea de sud este amplasată, cu respectarea normelor sanitare, stația orășenească de epurare a apelor uzate. La 2,5 km distanță de oraș se află poligonul de utilizare a deșeurilor menajere solide. În intravilan, la 7 km distanță de localitate este situat aeroportul „Cahul”, clasa „C”.

Astăzi, orașul Cahul include următoarele sectoare urbane: Focșa și Valincea (la nordul așezării), Centru (în centrul așezării), Lipovanca (în sud-vestul așezării) și Lapaevca (în sudul așezării). Sectoarele sunt divizate de rețeaua stradală după principiul „hippodamic”. În partea de vest a urbei trece linia de cale ferată. Principalele artere de tranzit sunt șoseaua Șcheia – Bd. Republicii – str. Dunării – șoseaua Griviței (duce spre orașele Giurgiulești și Chișinău), str. Ștefan cel Mare și Sfânt (duce spre orașul Taraclia), str. Mihai Viteazul (duce spre orașul Vulcănești) și Șoseaua Prieteniei (duce spre România). O arteră de ocolire – centura Cahul trece pe lângă linia de cale ferată. Alte străzi de interes orășenesc sunt str. Ivan Spirin și str. B.P. Hasdeu. Zona industrială și comunală a urbei sunt concentrate, în mare parte, la marginile

Fig. 12. Pictura murală „Dor de casă”. Fragment (pictor A. Luca) (foto A. Luca).

orașului în sectoarele Valincea, Lipovanca și Lapaevca, mai puțin în sectorul Centru. Cimitirul orașenesc este delimitat de str. Chilia. Orașul este străbătut transversal de pârâul Frumoasa și zona verde de agrement cu lacul Frumoasa. În sectorul Lapaevca se găsește vestita stațiune balneologică, sanatoriul „Nufărul Alb” – una dintre principalele atracții ale turismului balnear din sudul republicii.

În ultimii ani în oraș au apărut clădiri cu două și mai multe niveluri, atât cele de locuit, cât și cele de interes public. Arhitectura acestora ține de arhitectura postimpresionismului, minimalistă ș.a. Activitatea culturală se desfășoară în Palatul de Cultură, Teatrul muzical-dramatic „B.P. Hasdeu”, Centrul de cultură și odihnă, Muzeul de Istorie și în cinci biblioteci orașenești. Printre monumentele istorico-arhitecturale și cele de for public ale Cahulului se numără Catedrala Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil, biserica de rit vechi Acoperământul Maicii Domnului, monumentul „500 de ani ai localității Cahul” din Piața Independenței (autor arhitect I. Pascal, 2002), bustul lui B.P. Hasdeu (sculptor M. Spinei, 1992), monumentul lui Ioan Vodă cel Viteaz (sculptor A. Maico, 1992), monumentul lui P. Rumeanțev-Zadunaiski, monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt (autor arhitect I. Pascal, 2000), monumentul în memoria tinerilor antifasciști (sculptor L. Dubinovski, 1968), monumentul Gloriei Militare (1957), stela Prieteniei Popoarelor (1987), monumentul victimelor Holocaustului (2020) ș.a. Încă o atracție turistică a localității este pictura murală „Dor de casă” (pictori A. Luca, V. Dincă) apărută în 2022 pe un perete stradal de 1000 m² (Fig. 12).

Astăzi orașul Cahul numără peste 30.000 de locuitori fiind un important centru administrativ, economic, cultural și științific din sudul Republicii Moldova.

Note și referințe bibliografice:

1. Agenția Națională a Arhivelor (ANA), Direcția Generală Arhiva Națională (DGAN), F. 6, inv. 4, d. 1156.
2. ANA, DGAN, F. 6, inv. 4, d. 1841, f. 1.
3. Velixar, Ludmila. Dinastia Caravasile. În: *Conferința științifică de totalizare a activității de cercetare a cadrelor didactice. Secția Istorie și limbi moderne, 20 aprilie 2007*. Coord. ed. S. Cornea. Cahul, 2007.
4. ANA, DGAN, F. 6, inv. 4, d. 1917.
5. ANA, DGAN, F. 6, inv. 4, d. 1917, f. 20.
6. ANA, DGAN, F. 6, inv. 4, d. 2025.
7. ANA, DGAN, F. 6, inv. 4, d. 2025, f. 5.
8. ANA, DGAN, F. 6, inv. 4, d. 2025, f. 5 – 5o6.
9. ANA, DGAN, F. 11, inv. 1, d. 228.
10. ANA, DGAN, ANRM, F. 11, inv. 1, d. 229.
11. ANA, DGAN, F. 11, inv. 1, d. 230.
12. Eremia, Anatol. *Orașul Cahul: pagini de istorie*. În: „Limba română”. Chișinău, 2006, nr. 4-6 (130).
13. <http://oldchisinau.com/forum/download/file.php?id=26196&mode=view>
14. <http://monumentul.blogspot.com/2014/05/ioan-voda-cel-cumplit-cahul.html>
15. <http://oldchisinau.com/forum/download/file.php?id=22427&mode=view>
16. <http://oldchisinau.com/forum/download/file.php?id=22426&mode=view>
17. Eremia, Anatol. *Orașul Cahul: pagini de istorie*. În: „Limba română”. Chișinău, 2006, nr. 4-6 (130).
18. Колотовкин, А.В.; Шойхет С.М.; Эльтман И.С. *Архитектура Советской Молдавии*. Москва: Стройиздат, 1987.
19. <https://www.primariacahul.md/index.php/informatii-publice/planul-urbanistic/103-planul-urbanistic-general-al-or-cahul>
20. https://www.slideshare.net/VIVA_EAST/planning-documents-for-cahul-region

*Articolul este elaborat în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 *Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii*.